گفت‌وگو

رقابت، چالش‌ها و فرصت‌های آینده پسته ایران

گفت‌وگو با بهرام آگاه

تاریخ انجام مصاحبه: ۱۴ بهمن ۱۴۰۳

وضعیت بازار در آغاز سال تجاری ۱۴۰۲/۱۴۰۳ (مهر ۱۴۰۲)

جناب آقای آگاه؛ وضعیت قیمت‌ها، عرضه و تقاضای جهانی برای پسته ایران در آستانه سال تجاری ۱۴۰۳/۱۴۰۴ چگونه بود؟

برای درک بهتر شرایط امسال، بهتر است ابتدا به سال گذشته (۱۴۰۲/۱۴۰۳) برگردیم و به ویژگی‌های بازار پسته در آن زمان بپردازیم؛ چرا که آن سال یک سال استثنائی و رکورددار در تولید پسته بود. در سال تجاری ۱۴۰۲/۱۴۰۳، آمریکا بیشترین میزان تولید پسته تاریخ خود را ثبت کرد، به‌طوری که فعالین صنعت پسته آمریکا نسبت به حجم بالای پسته خود سردرگم بودند و در ابتدای فصل نسبت به آینده بازار نگران بودند چرا که مطمئن نبودند چگونه این مقدار محصول را باید مدیریت کنند. بسیاری از صادرکنندگان و خریداران «چه در ایران، چه در ترکیه و حتی در خود آمریکا » در آغاز فصل برداشت، نسبت به آینده بازار مردد بودند، نمی‌دانستند که چنین حجم عظیمی از پسته چگونه و در چه بازه زمانی جذب بازار خواهد شد. شرکت پسته واندرفول که نقش اصلی در تعیین قیمت پسته در آغاز هر فصل (OPENING PRICE) را دارد، تصمیم گرفت قیمت‌گذاری خود را در پایین‌ترین سطح ممکن انجام دهد؛ قیمت اول فصل پسته درجه‌یک آمریکایی در ابتدای سال تجاری ۱۴۰۲/۱۴۰۳، به‌ازای هر پوند ۳.۱۵ تا ۳.۲۰ دلار (نزدیک به ۷ دلار در هر کیلوگرم) اعلام شد.

این اقدام باعث شد که قیمت پسته آمریکایی در بازارهایی مانند چین، به

سطحی کاهش یابد که توان رقابت مستقیم با پسته فندقی ایران را پیدا کند. این اتفاق اهمیت بالایی داشت، زیرا نشان می‌داد که آمریکایی‌ها برای جلوگیری از انباشت محصول و تضمین فروش، حاضر به کاهش حاشیه سود خود هستند. پسته هالر ران که ما به آن میدانی یا مخلوط می‌گوییم، نوع خاصی از پسته آمریکایی است که پوست شده و خشک می‌شود اما سورت نمی‌شود. این نوع پسته در قیمت‌های بسیار رقابتی (حتی پایین‌تر از قیمت‌های اول فصل) در چین عرضه شد. این موضوع باعث شد که در نیمه اول سال تجاری قبل، حجم زیادی از پسته ایرانی نتواند وارد بازار بین‌المللی شود. در آن شرایط، خریداران بین‌المللی عمدتاً پسته آمریکایی می‌خریدند. در نتیجه، در پاییز و زمستان سال ۱۴۰۲، میزان فروش پسته ایران به بازارهای جهانی بسیار محدود بود.

جالب اینجاست که در آن دوره، قیمت پسته‌های ارزان‌تر ایرانی در برخی موارد حتی از پسته آمریکایی بالاتر بود. آمریکایی‌ها با استفاده از ابزارهای تأمین مالی خوب، توان عقد قراردادهای بلندمدت و با اتکا به بازاریابی قوی توانستند بخش عمده‌ای از محصول خود را بفروشند. پسته ارزان‌قیمت آمریکایی باعث افزایش مصرف در بازارها شد و میزان تقاضای پسته را به طرز غیرمنتظره‌ای بالا برد، به‌طوری‌که حتی در ابتدای نیمه دوم سال تجاری نیز (بهار ۱۴۰۳) قراردادهای جدیدی برای پسته آمریکایی بسته شد؛ این حجم از تقاضا برای خود آمریکایی‌ها نیز تعجب‌آور بود. از اوایل تابستان ۱۴۰۳، با نزدیک‌شدن به پایان سال تجاری ۱۴۰۲/۱۴۰۳، قیمت پسته ایران در بازارهای جهانی شروع به کاهش کرد. این اتفاق باعث افزایش صادرات پسته ایران به بازارهایی مانند هند و چین در فصل تابستان شد.

فروش گسترده پسته آمریکایی در سال تجاری قبل چه تأثیری بر بازار جهانی داشت؟

■ فروش سریع و گسترده پسته آمریکایی چند پیامد مهم داشت:

- **افزایش مصرف جهانی:** زمانی که یک محصول باقیمت مناسب در دسترس باشد، مصرف‌کنندگان تمایل بیشتری به خرید آن پیدا می‌کنند. بسیاری از خریداران عمده، باتوجه‌به قیمت پایین پسته، میزان خرید خود را افزایش دادند. این امر باعث شد که مصرف جهانی پسته نسبت به سال‌های قبل افزایش یابد.
- **ورود به بازارهای جدید:** کاهش قیمت، پسته را برای کشورهایی که تا پیش‌ازاین جزو مصرف‌کنندگان اصلی آن نبودند، جذاب‌تر کرد. برخی از این کشورها که پیش‌تر تمایلی به خرید پسته نداشتند، خرید انجام دادند و کانال‌های مصرف جدیدی ایجاد شد.
- **فراهم‌شدن زمینه رشد قیمت در سال تجاری فعلی:** یکی از نتایج این افزایش شدید مصرف، کاهش موجودی انبارها بود. این بدان معنا بود که وقتی به سال تجاری جدید رسیدیم، ذخایر جهانی پسته کمتر از میزان انتظار شده بود. این موضوع، زمینه‌ای برای افزایش قیمت‌ها در سال جاری شد.

تحولات بازار در آغاز سال تجاری ۱۴۰۴/۱۴۰۳ (مهر ۱۴۰۳)

با ورود به سال تجاری فعلی (۱۴۰۴/۱۴۰۳)، شرایط بازار چگونه بود؟ چه تغییراتی در عرضه و قیمت‌گذاری جهانی پسته رخ داد؟

■ در ابتدای سال تجاری جدید، مشخص بود که آمریکا با کاهش تولید مواجه است، هرچند در آن زمان میزان دقیق کاهش و وضعیت کیفیت محصول هنوز مشخص نبود. درعین‌حال، موجودی پسته آمریکایی از سال گذشته همچنان در بازارها وجود داشت. باتوجه‌به کاهش تولید، قیمت‌گذاری آمریکایی‌ها نسبت به سال قبل در سطح بالاتری انجام شد. شرکت پسته واندرفول قیمت محصول پسته جدید را ۴۰ تا ۵۰ سنت در پوند (کیلویی حدود ۸۸ سنت تا ۱٫۱ دلار) بالاتر از سال قبل تعیین کرد. قیمت پسته درجه‌یک آمریکایی در ابتدای فصل حدود ۳.۷۰ تا ۳.۷۵ دلار به‌ازای هر پوند (حدود ۸.۲ دلار در هر کیلوگرم) اعلام شد.

در همان هفته اولِ اعلام قیمت‌های محصول جدید، تقاضای پسته آمریکایی به‌قدری زیاد بود که صادرکنندگان آمریکایی ترجیح دادند با تعیین سقف فروش، تنها حجم محدودی از پسته را به خریداران بزرگ بفروشند. این یک اتفاق نادر در بازار پسته آمریکا بود که نشان‌دهندهٔ کمبود پسته در سال جدید بود. در مقابل، قیمت دلاری پسته ایران که از تابستان روند نزولی داشت، همچنان به کاهش تدریجی خود ادامه‌داد. این کاهش تا حد زیادی با افزایش تدریجی نرخ دلار در ایران مرتبط بود که تأثیر مستقیمی بر قیمت پسته ایرانی گذاشت. این موضوع رقابت را برای پسته ایرانی تسهیل کرد و باعث شد که پسته ایران بتواند در برخی بازارها مثل چین، هند و خاورمیانه جایگاه خود را پس بگیرد. البته این موضوع در مورد همه بازارها صدق نمی‌کند، چراکه بحث قیمت تنها مسئله نیست. پسته ایرانی

و آمریکایی تفاوت‌های مهمی از نظر مسائل کیفی، قیمت و نوع مشتریان با هم دارند؛ برای مثال، پسته ایرانی به‌دلیل داشتن عیار بالاتر و تنوع ارقام و اندازه‌ها، در بسیاری از بازارها، به‌ویژه در هند و خاورمیانه، محبوبیت بیشتری دارد. درحالی‌که پسته آمریکایی از نظر استانداردهای بهداشتی و فرآوری صنعتی، ثبات در قیمت و کیفیت و امکان عقد قراردادهای بلندمدت در بازارهای صنعتی از جمله اتحادیه اروپا مورد استقبال بیشتری قرار می‌گیرد. در اتحادیه اروپا پسته خشک‌درپوست آمریکایی همچنان بیش از ۸۰ درصد از سهم بازار را در اختیار دارد.

روند صادرات پسته ایرانی در سال جاری چگونه بوده است؟

■ به‌دلیل اختلاف شدید قیمتی بین پسته ایران و آمریکا، حجم صادرات ایران در چهار ماه اول سال تجاری جدید (مهر تا پایان دی) به بالاترین سطح خود در چند سال اخیر رسید. بسیاری از مشتریان، از جمله چینی‌ها و هندی‌ها، به‌جای پسته آمریکایی، به خرید پسته ایران روی آوردند. صادرات پسته ایران در سال جاری تحت‌تأثیر چند عامل مهم قرار داشته‌است:

- **نوسانات نرخ ارز:** یکی از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار، نرخ ارز در ایران بوده است. در ماه‌های اول سال محصولی، به‌دلیل افزایش تدریجی نرخ ارز، قیمت دلاری پسته ایرانی روندی نزولی داشت. این کاهش قیمت باعث شد که پسته ایرانی در برخی بازارها جذاب‌تر از پسته آمریکایی شود.
- **افزایش تقاضا در بازارهای سنتی:** در بازار چین، پسته ایرانی تا ۲۰ درصد ارزان‌تر از پسته آمریکایی عرضه شد که این موضوع به افزایش صادرات کمک کرد. همچنین، در هند که یکی از خریداران سنتی پسته ایرانی است، تقاضا که از تابستان شروع شده‌بود، در سطح بالایی باقی‌ماند.

تحولات بازار پسته از دی‌ماه تا بهمن ۱۴۰۳

طی دی‌ماه شاهد تثبیت قیمت دلاری پسته ایرانی بودیم و روند کاهش قیمت دلاری پسته ایران به‌تدریج متوقف شد. در برخی از انواع و ارقام پسته، افزایش قیمت مشاهده می‌شد که نشان می‌داد **بازار به کف قیمتی خود رسیده‌است**. از اواسط دی‌ماه، عرضه داخلی پسته کاهش یافت و قیمت‌های ریالی افزایش پیدا کرد. برخی از ارقام پسته، طی چند روز، افزایش ۳۰ تا ۵۰ هزارتومانی داشتند. در پایان دی‌ماه، قیمت پسته فندقی ایرانی کیلویی حدود ۵.۹ تا ۶ دلار پیشنهاد می‌شد (تا زمان انجام این مصاحبه در نیمه بهمن‌ماه به حدود ۶٫۵ دلار در کیلو رسیده بود)، درحالی‌که قیمت پسته آمریکایی با محدودیت شدید عرضه به بیش از ۹ دلار رسیده بود. این اختلاف نشان‌دهنده جایگاه رقابتی پسته ایران در بازار جهانی بود. باتوجه‌به اینکه امسال میزان تولید جهانی پسته محدود بوده و تقاضای جهانی برای پسته همچنان بالاست، انتظار می‌رود قیمت دلاری پسته ایران در ماه‌های آینده افزایش یابد.

جمع‌بندی و پیش‌بینی آینده

پیش‌بینی شما از جهت بازار در ماه‌های آینده چیست؟

■ بازار جهانی پسته به سمت متعادل‌تر شدن حرکت می‌کند. با کاهش موجودی انبارها و تداوم تقاضا، احتمال افزایش قیمت دلاری در ماه‌های آینده وجود دارد. بر اساس آمار کمیته اجرایی پسته آمریکا (ACP)، موجودی پسته کالیفرنیایی در پایان ماه دسامبر ۲۰۲۴ (نیمه دی‌ماه)، ۳۸۶ هزارتن برآورد می‌شود. باید توجه کرد که بخش بزرگی از این عدد قبلاً تحت قراردادهای بزرگ اول سال به فروش رسیده و فقط هنوز حمل از مبدأ نشده‌است. به نظر می‌رسد تنها حدود ۱۰۰ هزار تن از این مانده واقعاً نافروش باقی‌مانده باشد. اگر اتفاق غیرمنتظره‌ای رخ ندهد، محصول پسته آمریکا در سپتامبر ۲۰۲۵ احتمالاً دوباره رکورد خواهدزد، اما تا آن زمان، کمبود عرضه در بازار جهانی ادامه خواهدداشت.

مصرف جهانی پسته، به‌ویژه در بخش‌های جدیدی که ترندهای داغ دنیا شده‌اند، مانند محصولاتی از قبیل شکلات دبی، به طور مداوم درحال‌رشد است. این افزایش مصرف، تقاضای پسته را در سایر صنایع غذایی نیز بیش‌ازپیش تقویت خواهد کرد.

قطعاً با هر معیاری که نگاه کنید، هنوز ردیف‌های زیادی از کالاهای پسته‌ای ما هستند که چه از دید مقایسه با وضعیت فعلی پسته آمریکا (که به‌هرحال اصلی‌ترین رقیب بین‌المللی پسته ایران است)، چه از دید عرضه و تقاضا و جمع مصرف و مانده پسته‌ای که در دنیا وجود دارد، امکان افزایش قیمت دارند. عوامل غیر پسته‌ای مانند تغییرات نرخ ارز در ایران، سیاست‌های تجاری و مذاکرات محتمل بین‌المللی بر بازار اثرگذار خواهندبود و می‌توانند در کوتاه‌مدت باعث نوسانات بازار شوند، اما با تحلیل روندهای عرضه و تقاضا، به این نتیجه می‌رسیم که قیمت دلاری پسته ایران تا زمان نزدیک‌شدن به محصول نو افزایش می‌یابد و به تعادل قیمتی منطقی‌تری نسبت به پسته آمریکایی خواهد رسید، **مسئله فقط زمان و سرعت آن است.**